

BIO JE TO BIJEG U SMRT

Obilježena 78. obljetnica proboja antifašista i komunista iz ustaškog logora. O proboju logoraša ali i o aktualnom političkom trenutku u Hrvatskoj govorio Mladen Matijašec, predsjednik Odbora za njegovanje tradicija NOB pri SABA RH i potpredsjednik ZUABA GZ i ZŽ

Kod spomenika palim logorašma - žrtvama ustaškog terora i spomen ploče s imenima zatočenika (23. travnja 2010. Milan Bandić, zagrebački gradonačelnik svečano je otkrio obnovljeno zdanje) upriličen je komemorativni skup u povodu 78. obljetnice proboja zatočenih komunista i antifašista iz ustaškog logora. Položeni su vijenci i zapaljene svijeće brojnih izaslanstava, među kojima SABA RH, Grada Zagreba, Saveza društva „Josip Broz Tito“, udruga antifašističkih boraca i antifašista s područja Zagrebačke županije, političkih stranaka, lokanih tijela vlasti, braniteljskih udruga, Zveze borcev Slovenije...

O proboju logoraša ali i o aktualnom političkom trenutku u Hrvatskoj govorio je Mladen Matijašec, predsjednik Odbora za njegovanje tradicija NOB pri SABA RH i potpredsjednik ZUABA GZ i ZŽ. Podsjetio je kako je noću između 13. i 14. srpnja 1941. godine grupa zatočenika napala ustašku stražu logora i oslobodila se. Međutim, zbog slabo organiziranog prihvata, oni su opkoljeni i nakon sukoba sa žandarmerijom i ustaškim snagama većina je uhvaćena i pobijena. Samo 13 logoraša je preživjelo i dokopalo se slobode, a kraj rata dočekali su Dragutin Dakić i Zvonko Komarica. „O organizaciji ove akcije i njenom neuspjelom ishodu postoje razne kontroverze. Činjenica je, da je stradanje logoraša koji su predstavljali najvitalnije kadrovsko jezgro antifašističkog pokreta u Hrvatskoj bio težak udarac za Komunističku partiju Hrvatske i Narodnooslobodilački pokret. Međutim, antifašisti, posebno omladina Zagreba, odgovorili su još odlučnijim otporom“, naglasio je Matijašec.

Podsjetimo, ovaj logor osnovala je uoči Drugog svjetskog rata Banovina Hrvatska s Vladkom Mačekom na čelu, za sve neposlušne i napredne domoljube i nije ga raspustila po kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije, već ga je predala ustašama i okupatoru. Do lipnja 1941., logorski režim nije bio pretjerano strog, te je postojala mogućnost stalnih kontakata Mjesnog komiteta KPH Zagreba sa zatočenicima, što je omogućilo organiziranje bijega članu CK KP Italije Martinu Rigollettiju, uz pomoć logoraša Divka Budaka, njegove supruge Franjice i sina Gvozdena. U srpnju, Mjesni komitet KPH Zagreba pripremao je operaciju oslobođenja zatočenika, jer je 8. srpnja iz logora izvedeno deset zatočenika, mučeno i strijeljano u Dotrščini, za odmazdu zbog

likvidacije ustaškog agenta Ljudevita Tiljka. Pobijeni su bez suda i presude Božidar Adžija, Ognjen Prica, Otokar Keršovani, dr. Ivo Kuhn, Zvonimir Richtman, Ivo Korski, Viktor Rosenzweig, Alfred Bergman, Sigismund Darus i Simon Crnogorac.

Formirano je pet udarnih grupa pod neposrednim rukovodstvom Divka Budaka i Andrije Žaje, te Antona Božca i Slavka Gavranića kao zamjene. Pri razoružanju straže smrtno je ranjen Pero Korasić i uzbunjeno je cijelo osiguranje logora. U akciji je od 115 logoraša sudjelovalo njih 92, od čega 80 komunista. Proboj je uspio, ali je izostao pravovaljani prihvata „iza logorskih žica“. Naime, akciju je temeljno pripremio CK KPH preko MK Zagreb, s tim što je za njeno izvođenje odredio noć 15/16. srpnja. Međutim, MK Zagreb je na svoju ruku, tj. bez suglasnosti, izveo akciju dva dana ranije, bez dovoljnih priprema, poglavito u odnosu na prihvata zatočenika, što je dovelo do neuspjeha. Napad na logor izvodili su zagrebački komunisti, a komunisti iz okolice trebali su biti vodiči i donijeti jedan dio naoružanja. Grupe koje su sudjelovale u napadu nisu imale dobre veze, a prebacivanje zatočenika na područje gdje je bio razvijen NOP bio neorganiziran. Pripadnici grupe, koju je vodio Branko Malešević i koja je išla izvana u napad na Kerestinec, a nije bila stigla na vrijeme, pala je u ustašku zasjedu i više od polovice ih je pohvatano. Tako je primjereno organiziran proboj logoraša završio tragično, zbog propusta Mjesnog komiteta KPH Zagreb.

Po kazivanju Vladimira Velebita, koga je Tito uzeo k sebi, među svoje povjerljive ljude u Vrhovnom štabu NOVJ, o oslobađanju se počelo razgovarati tek u lipnju. CK KPH naredio je Karlu Mrazoviću Gašparu i Marku Beliniću da organiziraju bijeg, no umiješao se Josip Kopinič (vjerojatno u ulozi predstavnika Kominterne). Kopinič je preko nekih ljudi u Mjesnom komitetu preuzeo inicijativu za oslobađanje komunista iz ustaškog logora u Kerestincu, što se pokazalo fatalnim. Budući da je bio prilično ograničen čovjek, nije shvatio da se ne može veliku grupu ljudi osloboditi iz zatvora i onda ih ostaviti na cesti, već da im se mora osigurati transport, prihvata i smještaj. A to se bez pomoći partijskih aktivista u selima nije moglo osigurati. Osiguran je samo jedan kamion, koji je uz to stigao sa zakašnjenjem. Pothvat bijega je propao i bio plaćen životima prekaljenih antifašista i partijskih rukovodilaca. Među njima je bio i književnik August Cesarec. On je najprije zatvoren u zatvoru u Savskoj cesti, a zatim otpremljen u logor Kerestinec. Nakon neuspjelog bijega ubijen je.

Bojan **Mirosavljev**